

// AKTUELT

Sosial kapital kan påvirke norske sparebankers evne til å overleve

Graden av tillit og samarbeid i lokalsamfunnet har innflytelse på sparebankenes overlevelsesmuligheter som selvstendige enheter. Det viser et arbeid av forskere fra Handelshøyskolen BI og Norges Bank.

AV CHARLOTTE OSTERGAARD, IBOLYA SCHINDELE OG BENT VALE¹

«de norske sparebankene er interessante fra et forskningssynspunkt siden de i utgangspunktet ikke er profittmaksimerende»

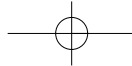
Sammenlignet med mange andre land er det et særlig kjennetegn ved norsk banksektor at lokale sparebanker står relativt sterkt. Det til tross for at de konkurrerer med langt større forretningsbanker. De norske sparebankene er interessante fra et forskningssynspunkt siden de i utgangspunktet ikke er profittmaksimerende. I forretningsbanker har aksjonærene den formelle makt, og de har også rett til å få utbetalt overskuddet i banken. I de selveiende spareban-

kene, derimot, er det ingen som har kontraktmessig krav på overskuddet fordi disse bankene formelt sett ikke har eiere. I stedet er det bankens innskytere og lokalt politisk utpekte personer som, sammen med representanter for de ansatte, sitter i sparebankens styrende organer. Det er altså i høy grad bankens kunder som i prinsippet har den formelle makten i banken, mange innskytere er jo også låntakere. Men det er ingen eksterne eiere som har noe formelt krav på det overskuddet banken oppnår. Derfor er norske sparebanker eksempler på det man kaller «stakeholder»- eller interessentorienterte virksomheter—de styrende organene er kon-

struert for å ivareta interessene til kundene og lokalsamfunnet generelt. Vi ser da også at ledelsen i norske sparebanker ofte understreker bankenes lokalansvar når de uttaler seg i media.

Blant økonomer som forsker på «corporate governance», finner man ofte en uttalt skepsis overfor eierskapsformer hvor representanter for forskjellige interessegrupper sammen sitter med makten, og hvor virksomheten ikke har et klart mål om profittmaksimering. Argumentet er at det er vanskelig for et styre å samarbeide hvis medlemmene har forskjellige og eventuelt motstridende interesser. Dersom styret er splittet og mang-

Charlotte Ostergaard og Ibolya Schindele er førsteamanuenser ved Handelshøyskolen BI, Bent Vale er spesialrådgiver i Norges Bank. **Synspunkter og konklusjoner i denne artikkelen står for forfatterens regning og kan ikke tillegges Norges Bank.**

Charlotte Ostergaard (til venstre) og Ibolya Schindele (midten) er førsteamanuenser ved Handelshøyskolen BI. Bent Vale er spesialrådgiver i Norges Bank.

ler handlekraft, ender det ofte med at ledelsen får den reelle makt og styrer etter sine egne interesser. Mens det er rimelig enkelt for aksjonærer å bli enige om at et foretaks formål er å maksimere overskuddet, så er det mer uklart hva som egentlig er formålet i et foretak hvor ingen kan gjøre krav på overskuddet. Ivaretagelse av kundenes og lokalsamfunnets interesser er på mange måter et vagt begrep. Overskuddet har en tendens til å bli pløyd tilbake i virksomheten, og det kan føre til at kapitalen brukes til formål som er ulønnsomme. Derfor mener mange økonomer at interesserorienterte virksomheter lett blir ineffektive og på sikt dermed blir utkonkurrert av profitt-drevne konkurrenter.

Med dette som bakgrunn startet vi et forskningsprosjekt for å finne ut hvorfor de norske sparebankene tilsynelatende er i stand til å overleve konkurransen fra forretningsbanker når «stakeholdermodellen» har så mange åpenbare problemer. Vi så først og fremst på hvordan de rene sparebankene kan overleve. Med rene sparebanker mener vi sparebanker som ikke har utstedt

egenkapitalbevis (tidligere grunnfondsbevis), og hvor det dermed ikke er noen eksterne eiere som har krav på bankens overskudd. Når vi i denne artikkelen bruker ordet sparebank, tenker vi på en ren selveiende sparebank uten egenkapitalbevis.

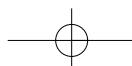
Vår hypotese var at den økte konkurransen før eller siden ville føre til at stadig flere sparebanker ville forsvinne. Enten ved å konvertere til en alternativ styreform gjennom å utstede egenkapitalbevis, eller ved å fusjonere med en større sparebank. I begge disse tilfellene kan man argumentere for at sparebankens fokus på lokale interesser nødvendigvis blir svekket. Enten fordi eierne av egenkapitalbevis ønsker å få utbetalt så stort utbytte som mulig, eller fordi en større bank som har hovedkontor utenfor lokalsamfunnet, sørger for å utvanne den lokale innflytelsen på sparebankens ledelse.

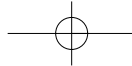
Ut fra dette bygget vi opp et stort datasett med informasjon om beliggenhet av alle bankenes filialer i perioden 1987-2005. Vi observerte hvilke banker som forsvant i løpet av perioden og hvilke kommuner

de forsvant fra. Deretter kjørte vi en statistisk analyse, en såkalt overlevelsesmodell, hvor vi la inn flere forskjellige forklaringsvariabler. Blant disse var årlig informasjon om bankens egenkapitalandel og forvaltningskapital mål for hvor mange konkurrerende banker som var etablert i hver kommune, samt informasjon om befolkningen i kommunen knyttet til antall eldre, gjennomsnittlig utdanningsnivå, inntektsnivå og arbeidsløshet.

I tillegg til disse variablene inkluderte vi mål for sosial kapital i hver kommune. Sosial kapital er et begrep som stammer fra sosiologi og beskriver verdiskapende kvalitative egenskaper ved et samfunn. Det kan være tillit mellom borgerne og evnen til å samarbeide om felles mål. Sosial kapital opptrer i mange forskjellige former, men et felles trekk er at den er verdiskapende i den forstand at den muliggjør løsninger som neppe ville ha oppstått i samfunn med lav sosial

«sosial kapital er et begrep som stammer fra sosiologi og beskriver verdiskapende kvalitative egenskaper ved et samfunn»

kapital, for eksempel at foreldre trygt kan la barna leke ute uten tilsyn, eller at en person som faller om på gaten, får hjelp av dem som tilfeldigvis er i nærheten.

Økonomer har påvist at samfunn med høy sosial kapital har høyere økonomisk vekst, blant annet fordi

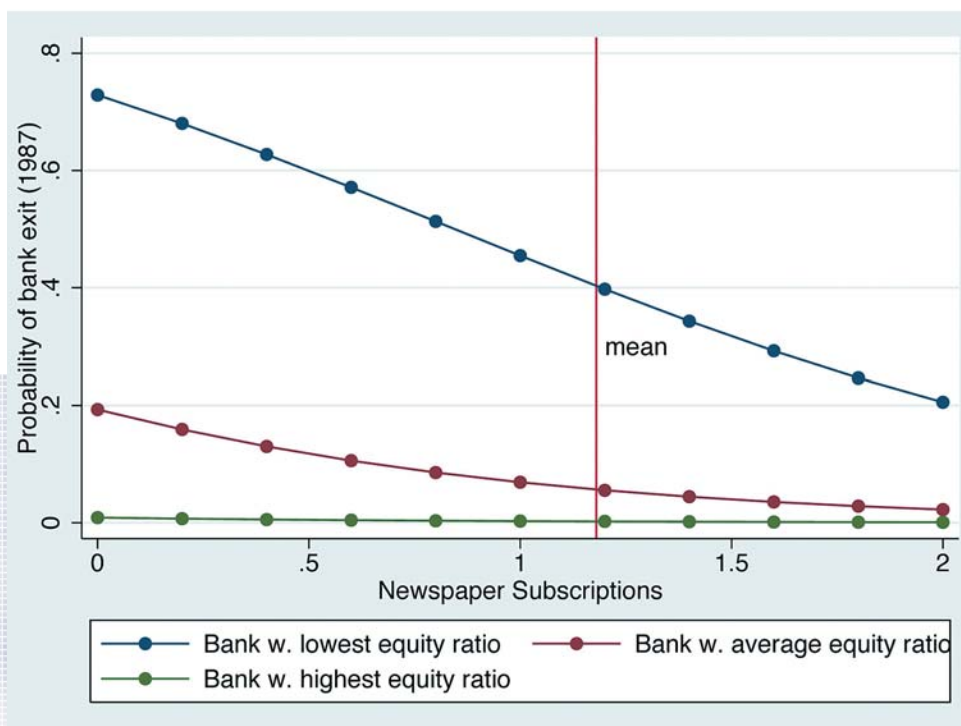
folk er mer villige til å foreta økonomiske transaksjoner med fremmede til felles gagn.

I vårt arbeid fremsatte vi en hypotese om at lokalsamfunn med en høyere grad av sosial kapital ville være bedre i stand til å få «stakeholdermodellen» til å fungere effek-

tivt. Rene sparebanker i slike lokalsamfunn skulle ha større sannsynlighet for å overleve. Vi forestiller oss at folk i de styrende organer i bankene ville være dyktigere til å samarbeide om felles mål til tross for ulike interesser, fordi alle er engasjert i lokalsamfunnet. Derfor tror vi også at ledelsen i slike banker er bedre til å drive banken på en måte som kommer lokalsamfunnet til gode. Det oppstår en slags implisitt kontrakt mellom banken og lokalbefolkningen: banken tenker på lokalsamfunnet, og til gjengjeld støtter lokalbefolkningen opp om banken.

Man kan ikke observere sosial kapital direkte. Derfor brukte vi diverse indirekte mål som er brukt andre steder i litteraturen, blant annet et mål for graden av tillit mellom innbyggere fra World Values Survey, et mål for støtte til frivillige organisasjoner (donasjon pr. innbygger i TV-aksjonen), samt et mål for det gjennomsnittlige antall lokalavisabonnementer i hver kommune.

Analysen viste at alle tre mål hadde signifikant statistisk forklaringskraft, dvs. graden av sosial kapital i lokalsamfunnet påvirker hvorvidt sparebankformen er i stand til å overleve, etter at vi har tatt hensyn til den del av overlevelsessannsynligheten som er forklart av befolkningstrekk som alder- og inntektsfordeling, samt andre forkla-

NOTE TIL FIGUREN: Grafen viser dødssannsynligheten i 1987 som funksjon av nivået på sosial kapital, målt ved det gjennomsnittlige antall lokalavisabonnementer pr. husstand i de kommuner banken hadde filialer. Rød linje er en bank med egenkapitalandel tilsvarende gjennomsnittet for bankene i datasettet. Blå linje svarer til en egenkapitalandel lik den laveste i datasettet, og grønn linje svarer til en egenkapitalandel lik den høyeste i datasettet.

Sparebankbladet

www.sparebankbladet.no

LESERKRETS:

Som medlemsblad i ett eksemplar til landets sparebanker, for øvrig som betalt abonnement til forstanderskap, styre og funksjonærer i et flertall av bankene, til de fleste forretningsbankavdelinger, gratis til Stortinget, sentraladministrasjonen, dagsavisene og NRK.

ABONNEMENTSPRIS:

Kr. 450,- pr. år

TRYKKMETODE:

Offset

ANNONSEPRISER:

4 farger: 1/1 side kr. 14.400,-
1/2 side kr. 9.600,-

Sort/hvitt: 1/1 side kr. 9.200,-
1/2 side kr. 6.600,-

Omslagsside: 1/1 side kr. 15.400,-

TEKNISKE DATA:

Format: 210 x 287 mm høy
Satsflate: 185 x 248 mm
Antall spalter: 3/4
Spaltebredde: 59/43 mm
Annonser med utfallende trykk tas.

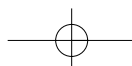
ANNONSEMATERIELL:

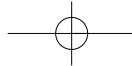
Digitalt: PDF, Mac/QuarkXpress eller eps. Raster 60 linjer.
Tilleggskostnader for annet annonsemateriell belastes kundene.

11 nummer pr. år ved månedsskiftet (nr. 6/7: ultimo juni, nr. 12: medio desember).

MATERIELLFRISTER:

3 uker før utgivelse.
Stillingsannonser:
2 uker før utgivelse.

ringsvariabler. Våre resultater er illustrert i figuren. Den viser at en sparebank med gjennomsnittlig egenkapitalandel (rød linje) som befant seg i kommuner med lav sosial kapital (få abonnere på lokalaviser) i 1987 (startåret for analysen), hadde en sannsynlighet for ikke å overleve, eller en dødssannsynlighet, på nesten 20 prosent, mens en sparebank som var lokalisert i kommuner hvor husholdningene i gjennomsnitt abonnerte på mer enn én lokalavis, hadde en dødssannsynlighet på under ti prosent. Analysen viste dessuten at den forklaringsvariabelen som hadde størst betydning for bankenes sannsynlighet for å overleve var – ikke overraskende – bankens egenkapitalandel. Således viser den blå linjen i figuren de tilsvarende dødssannsynlighetene for en bank med meget lav egenkapitalandel og den grønne linje en bank med meget høy egenkapitalandel. Det fremgår

tydelig at sosial kapital ikke betyr noe hvis banken er høyt kapitalisert, men kan bety ganske mye for banker som opererer med lav egenkapital.

En tilleggsanalyse viste tendenser til at sparebanker i områder med høy sosial kapital opererer med lavere rentemargin, gir mer fra gavefondet, har lavere utlånstap samt lavere avkastning på forvaltningskapitalen.

Våre analyser viser imidlertid ikke på hvilken måte sosial kapital påvirker bankenes virksomhet. Dataene våre kan heller ikke fortelle nøyaktig hvordan lokalt engasjement og samarbeid i styret påvirker beslutningene som tas av banken.

Selv om sosial kapital langt fra er den eneste eller den viktigste faktor, og selv om det er mange andre forhold som vil påvirke sparebankenes overlevelsesmuligheter fremover, så tyder våre resultater på at menneskelige og sosiale relasjoner i

lokalsamfunnet, som tillit og evne til samarbeid, kan være med på å understøtte virksomheten for bedrifter med alternative styreformer. Det er interessant at lokalsamfunnets ressurser på denne måten kan være med på å skape grobunn for økonomisk velstand..

Hele forskningsrapporten med tittelen «Social Capital and the Viability of Stakeholder-Oriented Firm: Evidence from Norwegian Savings Banks» kan fritt lastes ned fra
[:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1344495](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1344495)

«tillit og evne til samarbeid, kan være med på å understøtte virksomheten for bedrifter med alternative styreformer»

Overtrekk og lånerestanser? Vi tar hånd om inkassojobben.

Orkla Credit er totalleverandør av tjenester innen kredittstyring. I tillegg til inkasso tilbyr vi rådgiving og andre innfordringstjenester. Vi har flere års erfaring med bankinkasso og fast samarbeidsavtale med advokater i tyngre juridiske saker.

Våre medarbeidere legger sin flid i å finne gode individuelle løsninger som ivaretar både kundens interesser og menneskene involvert. Vi har i dag avdelingskontor på Løkken, Orkanger og Brekstad. La oss ta hånd om dine utestående fordringer, så får du bedre tid til din kjernevirksomhet. Ta kontakt med oss på telefon 72 49 90 70 for nærmere presentasjon av selskapet.

Vårt hovedkontor, Løkken Verk

ORKLA CREDIT

VI FINNER EN LØSNING

www.orklcredit.no

